

Mythen, sprookjes en andere onzin

P.H. de Vries – brigade-generaal der cavalerie*

Als wij terugdenken aan datgene wat ons in het verleden is overkomen, hebben we de neiging alleen de blijde uren te tellen. En dat is maar goed ook. Stel je voor dat je bij elke terugblik ook zou worden geconfronteerd met de zaken waarop je niet zo trots bent en die je het liefst maar zou willen vergeten? De neiging tot nostalgie zou ons rap vergaan.

Gelukkig werkt het menselijk brein anders. Vervelende herinneringen worden veelal naar de achtergrond gedrongen en tegelijk worden de voor ons ego gunstige ervaringen prominent op de voorste rij van ons geheugen geplaatst. Vervolgens worden ze met een zoete saus overgoten, tot mega-proporties uitvergroot, welwillend door onze roze bril bekeken en in lyrische bewoordingen naverteld: een mythe is geboren.

Een van die mythische herinneringen betreft het instituut dienstplicht. Met weemoed wordt daaraan teruggedacht: het verkeren met de goede en minder goede exponenten uit alle lagen van onze samenleving, de fantastische combinatie van de uitdaging burgers op te leiden tot militairen en het daarvoor benodigde drukke oefenprogramma, met de notie dat we daarin nooit helemaal zouden kunnen slagen en dat het er dus eigenlijk niet toe deed; zolang we maar leuk bezig waren!

Fantastisch, wat een tijd! Ook de dienstplichtige zelf ontsnapt niet aan onze gekleurde blik op het verleden. Hij mocht er dan wat morsig uit hebben gezien, slecht gedisciplineerd zijn, altijd kankeren, een grootmeester zijn in het zich drukken, maar als het erop aan kwam stond hij zijn mannetje! Dat wisten we zeker!

* De auteur is werkzaam bij de Landmachtstaf.

Het is een merkwaardige vertekening van de toenmalige werkelijkheid, waarin geen plaats is voor kritiek. En kritiek is er! Natuurlijk heeft de dienstplicht zijn goede kanten (gehad), maar die winst geldt (gold) voornamelijk de maatschappij. Het systeem waarbij jonge mannen tegen hun zin in een vreemde omgeving moesten samenwerken met andere jonge mannen uit alle lagen van onze samenleving, heeft ontegenzeggelijk voor de samenleving grote waarde gehad. De zoon van de chirurg met de zoon van de stratenmaker veertien maanden op één kamer gaf veel leermomenten, voor beiden. De dienstplicht heeft daarmee veel bijgedragen in de vorming van goede staatsburgers en heeft de sociale cohesie bevorderd! Daar kan niemand omheen!

Maar er kleefden ook nadelen aan de dienstplicht. Nadelen zijn er vooral geweest voor de krijgsmacht in het algemeen en het leger in het bijzonder. Ten eerste heeft veertig jaar dienstplicht geleid tot een uitholling van het vakmanschap bij de beroepsmilitairen: we hoefden de gemiddelde dienstplichtige maar één les voor te blijven. Diepgang werd niet vereist. Ik heb hierover in deze kolommen al eerder iets geschreven. Met zo'n houding hoef je nu niet meer aan te komen. De beroepsmilitair van vandaag is met zijn vak bezig en wil precies weten hoe zijn wapen werkt, wat de opdracht van de groep is, wat de samenhang der dingen is. Ook de 'eenvoudige' soldaat! Deze moderne beroepsmilitair laat zich niet met een kluitje in het riet sturen.

En daarmee ben ik aanbeland bij het tweede nadeel van de dienstplicht: deze heeft ons leiderschap uitgehold. Als een soldaat niet deed

Mythen, sprookjes en andere onzin

wat we zeiden en bij herhaling dwarslag, konden we hem laten afkeuren, ergens een baantje geven waar hij niet al te veel kwaad kon en als dat allemaal niet lukte, kon je hem in ieder geval negeren, want hij zwaaide over een paar maanden toch wel weer af. Kortom, we gingen het probleem bij voorkeur uit de weg. Ook dat gaat niet meer. De beroepssoldaat van vandaag zwaait niet af. We kunnen hem niet negeren en als hij disfunctioneert zullen we er wat aan moeten doen. Bovendien, we hebben er veel minder, dus het valt sneller op. We zullen leiderschap moeten tonen en dat zijn we niet gewend! Al met al is er voor de ware 'professional' weinig reden om met weemoed aan de dienstplicht terug te denken.

Ook aan de dienstplichtige militair hoeft de ware 'professional' niet met plezier terug te denken. Natuurlijk vormde de dienstplichtigen een dwarsdoorsnede van de maatschappij, en hebben we met zijn allen kunnen constateren dat het daarmee wel goed zat, die relatief schaarse uitzonderingen daargelaten. Maar hij was geen militair, ook hier de schaarse uitzondering daargelaten.

De gemiddelde dienstplichtige militair was vooral dienstplichtig – met de nadruk op 'plichtig' – met alle kenmerken van dien. Eén van die kenmerken was zijn onovertroffen vermogen tot kankeren, wat konden dienstplichtigen kankeren! Lekker negatief zijn! Niks deugde! Van alles was er tekort in het leger, behalve aan incompetentie, onbenul, willekeur en machtswellust. Aan inzet, betrokkenheid en creativiteit op het gebied van kankeren ontbrak het bij de dienstplichtigen in ieder geval niet. Als ik daaraan terugdenk!

En ik denk er nogal eens aan terug, want er wordt nog steeds gekankerd! Maar nu door de officieren en onderofficieren! En dat niet onder elkaar, nee gewoon in het openbaar: op de oer-Hollandse verjaardag, in de trein, in de bus, in de rij voor de kassa, bij de sportvereniging... Het is ongelooflijk hoe veel, hoe vaak en waar er overal wordt gekankerd! Kennelijk is dat iets dat we aan de dienstplicht hebben overgehouden en we nog steeds niet hebben weten af te schudden.

Moet je eens voorstellen wat dat betekent. Moet je eens voorstellen dat bij de benzinepomp, bij de supermarkt, bij de sportvereniging iedereen alleen maar zou lopen kankeren over zijn baas, z'n werk en z'n collega's! Even lijkt het leuk, maar daarna ga je je toch gauw ergeren. Wat voor indruk krijg je van zo'n oliefirma, kruideniersketen, sportclub? Daar wil je toch niet bijhoren? Daar deugt toch iets niet!

Als we ons dat eens realiseren! Als we ons dat nou eens voorhouden; dat het imago van de krijgsmacht, de verankering in de maatschappij, mede afhangt van de uitstraling van de leden van die krijgsmacht! Dan moeten we toch onmiddellijk stoppen met dat kankeren! Dan moeten we daarentegen in houding en gedrag uitstralen dat we trots zijn: trots op onze krijgsmacht, trots op ons uniform en trots op het feit dat wij erbij horen! Daarmee is niet gezegd dat we niet kritisch mogen – nee moeten – zijn op het functioneren van de krijgsmacht. Als dat maar gebeurt vanuit die positieve betrokkenheid. Dan is daar niets mis mee. Maar houd op met dat redeloze en contraproductieve kankeren!

TEGGENWICHT